

ВИТИСНУТИ МАКСИМУМ: ЯК ЕВОЛЮЦІОНУВАЛА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ НАТО

Від довгострокових реформ після 2014 року
до координації військової допомоги під час
повномасштабної війни

Оксана Осадча,

*член Наглядової Ради Центру «Нова Європа»,
радниця Віцепрем'єрки з питань європейської
та євроатлантичної інтеграції (2023–2025),
старша національна радниця з політичних питань
Представництва НАТО в Україні (2016–2022)*

Цей матеріал було підготовлено за фінансової підтримки уряду Великої Британії в рамках проекту «Взаємна трансформаційна сила: змінюючи Україну через співпрацю з ширшою Європою», який імплементує Центр «Нова Європа». Погляди, висловлені в цьому матеріалі, належать автору і не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду Великої Британії.

Partnership | Progress | Prosperity

Центр «Нова Європа»
Київ

ВИТИСНУТИ МАКСИМУМ: ЯК ЕВОЛЮЦІОНУВАЛА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ НАТО

ВІД ДОВГОСТРОКОВИХ РЕФОРМ ПІСЛЯ 2014 РОКУ
ДО КООРДИНАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС
ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Оксана Осадча,

*член Наглядової Ради Центру
«Нова Європа», радниця
Віцепрем'єрки з питань європейської
та євроатлантичної інтеграції
(2023–2025), старша національна
радниця з політичних питань
Представництва НАТО в Україні
(2016–2022)*

Квітень, 2026

EXECUTIVE SUMMARY

Відносини Україна–НАТО за останнє десятиліття пройшли суттєву трансформацію — від обережної підтримки оборонних реформ після 2014 року до масштабної координації військової допомоги під час повномасштабної війни. Початковий підхід Альянсу базувався на довгостроковій розбудові оборонних спроможностей, інституційних реформ і наданні переважно нелетальної допомоги. Ця модель дозволила створити фундамент для трансформації сектору безпеки і оборони України, включно з розвитком систем управління, підготовки персоналу та окремих ключових спроможностей. Навіть повномасштабне вторгнення не вплинуло суттєво на підходи Альянсу.

Після 2024 року логіка підтримки поступово змінилася: поряд із програмами реформ і розвитку спроможностей НАТО почало відігравати дедалі більшу роль у координації міжнародної військової допомоги, навчанні українських військових і розвитку нових форматів практичної співпраці. Ініціативи на кшталт *NSATU*, розвиток *Comprehensive Assistance Package*, запуск *JATEC* та нових інноваційних програм свідчать про поступовий перехід від обмеженої дорадчої підтримки до активнішої участі Альянсу у забезпеченні обороноздатності України в умовах війни.

Попри зростання практичної співпраці, політична рамка майбутніх відносин залишається невизначеною, що створює розрив між динамікою війни та більш повільною логікою інституційного планування Альянсу. Український досвід високотехнологічної війни, масового застосування безпілотних систем та швидкої адаптації оборонної індустрії дедалі більше впливає на дискусії щодо майбутнього розвитку оборонних спроможностей у Європі.

У цих умовах співпраця Україна–НАТО поступово зміщується від моделі односторонньої допомоги до логіки взаємної стратегічної цінності. Український досвід війни стає джерелом практичних уроків для модернізації підходів Альянсу до оборонного планування, інновацій і стримування, тоді як співпраця з НАТО відкриває для України можливості для розвитку оборонно-промислової кооперації, технологічних партнерств і формування нової архітектури безпеки в Європі.

СТРАТЕГІЯ «ДОВГОГО ГОРИЗОНТУ»: РЕФОРМИ ЗАМІСТЬ ЗБРОЇ (2014–2022)

У березні 2014 року, коли російські «зелені чоловічки» розгорнули операцію в Криму, до штаб-квартири НАТО через Місію України при НАТО (а подекуди і напряду) почали надходити численні запити на термінову допомогу українським військовим, що охоплювали потреби від речового майна до важких озброєнь та ракетних систем. На той момент Україна все ще формально керувалася принципом «позаблоковості», але в Альянсі були змушені реагувати на прохання **свого «особливого» партнера** і запропонувати свою **формулу політичної і практичної підтримки**.

З політичною підтримкою виявилось простіше. Так, уже 1 квітня 2014 в.о. Міністра закордонних справ Андрій Дешиця взяв участь у засіданні Комісії Україна-НАТО, де країни-члени одноголосно засудили незаконну військову інтервенцію Росії і порушення Росією суверенітету і територіальної цілісності України. Союзники не визнали незаконну і нелегітимну анексію Криму і закликали Росію здійснити деескалацію та послабити свою військову діяльність вздовж українських кордонів.¹ За цим було також прийнято рішення про припинення діяльності Ради Росія-НАТО (РРН). Зустрічі останньої поновилися у 2016 році, і до моменту повномасштабного вторгнення в Україну Росія встигла провести з НАТО 11 засідань РРН, останнє з яких відбулося 12 січня 2022 року.²

Для керівництва Альянсу утримання консенсусу щодо підтримки України та згортання співпраці з Росією уже розглядалося як досягнення. Натомість, для українців політичне підбадьорювання від НАТО стало джерелом «мемів» щодо різних відтінків занепокоєння. Росія на заклики припинити агресію не реагувала, а перспективи членства в НАТО залишалися невизначеними.

¹ Заява Комісії Україна-НАТО (англійською). НАТО, 1 квітня 2014: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2014/04/01/statement-of-the-nato-ukraine-commission>

² Рада НАТО-Росія зустрінеться у Брюсселі (англійською). НАТО, 12 січня 2022: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2022/01/12/nato-russia-council-meets-in-brussels>

До того ж, із практичною підтримкою Альянсу все виявилось набагато складніше, аніж очікували в Києві. Запити України щодо надання зброї були відразу відхилені з огляду на те, що Альянс не володіє власним арсеналом і не може розпоряджатися озброєннями країн-членів.

Одна з перших делегацій Альянсу, що прибула до Києва у 2014 році, вислухавши напружений брифінг українських військових щодо розвитку Антитерористичної операції, замість очікуваних термінових рішень щодо допомоги, запропонувала українцям замислитися над питанням, **якими вони бачать Збройні Сили України за 10 років.**

Напрацювання **довгострокового бачення розвитку українських сил оборони** дозволило продемонструвати солідарність з Україною, але і не дати Росії привід звинуватити Альянс у втягуванні у війну, що було вимогою кількох ключових союзників. Саме на основі такого підходу була сформована неформальна, але досить жорстка рамка для конкретних заходів з посилення здатності України забезпечувати власну безпеку. Вона ґрунтувалася на наступних принципах:

Підтримка і допомога НАТО буде **виключно нелетальною**;

Підтримка Альянсу буде сфокусована на **стратегічних і довгострокових оборонних реформах** через програми розбудови потенціалу і розвитку спроможностей для того, щоб Україна могла в подальшому захистити себе;

Допомога НАТО **не може мати жодного безпосереднього впливу на дії Збройних Сил України на поточний перебіг бойових дій** — усі заходи з навчання і тактичної підготовки військовослужбовців можуть здійснюватися виключно на двосторонній основі;

Дорадча допомога має в цілому орієнтуватися на євроатлантичні норми і принципи, але **уникати визначення конкретних кроків, спрямованих на наближення країни до членства або поглиблення інтеграції.**

Інфографіка 1. Трастові фонди НАТО

Саме довкола цієї рамки вдалося побудувати консенсус усіх країн-членів НАТО. У вересні 2014 року на **Саміті у Вельсі було оголошено про зачаткування низки *NATO-Ukraine Trust Funds* (Трастових фондів НАТО для України)** для практичної підтримки реформ сектору безпеки і оборони та розвитку ключових військових спроможностей (див. Інфографіку 1). У **2016 році**, під час Варшавського саміту НАТО, ці інструменти були об'єднані у ***Comprehensive Assistance Package (CAP)* — Комплексний пакет допомоги НАТО Україні**, який став основним механізмом практичної підтримки реформ.

Але, оскільки консенсусна політична рамка щодо підтримки НАТО **так і не була чітко артикульована українській стороні**, очікування українців від Трастових фондів були занадто нереалістичними.

Восени 2014 року українські військові сподівалися, що завдяки Трастовим фондам вдасться оперативно залучити кошти на закупівлю нелетального обладнання, програмного забезпечення, профінансувати низку технічних рішень для захисту військової і логістики інфраструктури. Натомість, кошти першочергово витрачалися на аналіз потреб, дослідження (*feasibility studies*), візити натівських експертів, і роботу відповідних радників.

До 2018 року сукупно союзники добровільно внесли до цих фондів **понад 40 млн євро**, що дозволило реалізувати десятки невеликих проєктів у сферах управління військами, логістики, кібербезпеки, медичної підтримки та розмінування. Так, у рамках Трастових фондів Україна зрештою отримувала і комп'ютери, і комунікаційні системи, частково відремонтувала склади для боєприпасів, пролікувала кілька десятків поранених військовослужбовців, та профінансувала участь збірної у Іграх Нескорених. Проте більша частина допомоги, все ж таки, була орієнтована на підготовку рекомендацій та довгострокове планування. Наприклад, у **Трастовому фонді з протидії саморобним вибуховим пристроям та розмінування**, практична фаза реалізації проєктів так і не почалася. (Примітно, що сума у 40 млн євро суттєво не змінювалася в наступні роки до початку повномасштабного вторгнення).

Інтерес до Трастових фондів неухильно спадав як з боку України, так і з боку Альянсу. У 2018–2022 роках наповнення Трастових фондів було мінімальним, спонукаючи НАТО думати над новими «брендами» підтримки України в рамках ширшої реформи роботи з партнерами і переходу на Індивідуальні плани партнерств.

До слова, у жовтні 2014 року США першими надали практичну допомогу Збройним Силам України у відсічі російської збройної агресії, направивши батальйон Національної гвардії штату Каліфорнія для підготовки бойових підрозділів Збройних Сил України. Так з'явився українсько-американський Об'єднаний координаційний комітет, до якого згодом приєдналися Канада, Велика Британія, Литва, Польща, Швеція, Данія. **Багатонаціональний об'єднаний координаційний комітет (БОКК)** став своєрідним «пращуром» Рамштайна, який контрастував з повільними і занадто віддаленими від фронтних реалій рішеннями НАТО. За час його роботи вдалося розширити підготовку підрозділів до бригадного рівня та збільшити надання міжнародної технічної допомоги Україні до 250 млн. доларів США на рік. Для військового і політичного керівництва сил оборони внесок і значення БОКК були зрозумілими і беззаперечними.

Натомість, практичні результати підтримки Альянсу **було складно представити у цифрах та короткострокових результатах**. Радники НАТО долучалися до розробки Стратегічного оборонного бюлетеня, законодавства у сфері національної безпеки, в тому числі щодо сил спеціальних операцій, оборонних закупівель, інших нормативних документів і доктрин.

І хоча у 2014 році питання про бачення розвитку Збройних Сил України через 10 років звучало досить передчасно, деякі трансформації, підтримані Альянсом, стали критичними вісім років по тому, з початком повномасштабного вторгнення.

З-поміж таких досягнень був початок формування справжнього професійного сержантського корпусу, зародження нових правил взаємин у військових колективах (принципу *mission command*), підготовленість Сил спеціальних операцій. Саме в рамках проєкту Трастового фонду НАТО С4, наприклад, бере свій початок відома і нині незамінна система ситуаційної обізнаності Дельта.

Деякі реформи, втім, які були пріоритетними для Північноатлантичного Альянсу, не мали відчутного відгуку в Києві, зокрема посилення демократичного цивільного контролю, зменшення повноважень і демілітаризація Служби безпеки України, зміни до системи державної таємниці, як і енергійна адвокація імплементації Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

2022–2026: ВІДТЕРМІНОВАНА РІШУЧІСТЬ

У лютому 2022 радники Альянсу, разом з іншими дипломатичними місіями, покинули Київ через загрозу російського вторгнення. 24 лютого одним із перших дзвінків Президента Володимира Зеленського було спілкування з топ-посадовцем НАТО, і тональність цієї розмови стала причиною досить прохолодного ставлення української влади навіть до згадок про НАТО протягом наступних кількох місяців. Роздратування все ще було помітним і у виступі Президента Зеленського на Саміті НАТО 24 березня 2022 року.³

Так чи інакше, певний час НАТО, у цілому підтримуючи Україну політично, залишалося осторонь процесів практичної підтримки, здебільшого через позицію Сполучених Штатів.

Коли розрахунки щодо швидкого успіху російської операції однозначно не виправдалися, Альянс повернувся до уже звичної рамки надання допомоги Україні: на саміті НАТО у Мадриді у 2022 році держави-члени Альянсу вирішили масштабувати Комплексний пакет допомоги.

Альянс зосередився на невідкладних, короткострокових нелетальних поставках і паралельно підготував перелік довгострокових інституційних проєктів, подекуди не узгоджуючи власне бачення з українським урядом.

За невідкладним треком КПД, Україна отримала **медичне обладнання, паливно-мастильні матеріали, харчове забезпечення**. Багато з таких проєктів НАТО прагне залишати поза публічним простором, як, наприклад, співфінансування терміналів Starlink для ЗСУ, або ж залучення коштів до закупівлі акустичних датчиків до системи протидії безпілотникам.

Пакет довгострокових проєктів КПД, натомість, охоплює широкий спектр напрямів — від інституційних реформ до розвитку оборонних спроможностей. В його межах уже реалізуються проєкти з модернізації оборонного управління, військової освіти, кібербезпеки, стратегічних комунікацій, медичної реабілітації військовослужбовців, відновлення військової інфраструктури та гуманітарного розмінування.

³ Виступ Президента України Володимира Зеленського на саміті НАТО. 24 березня 2022: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-samiti-n-73785>

Станом на кінець 2025 року понад **31 держава-донор внесла до Трестового фонду САР понад 1,2 млрд євро**. З-поміж ключових ініціатив пакету — створення системи реабілітації поранених військовослужбовців (проєкт *RENOVATOR*), відновлення військової інфраструктури у рамках проєкту «*Phoenix*», розвиток системи гуманітарного розмінування та реформування системи оборонних закупівель відповідно до стандартів НАТО.

До флагманських напрямків КПД також можна віднести створення **інтегрованої системи протиповітряної та протиракетної оборони (*Integrated Air and Missile Defence — IAMD*)**, що посилює багаторівневу архітектуру захисту повітряного простору для протидії сучасним загрозам — крилатим і балістичним ракетам, безпілотним літальним апаратам, авіації та іншим засобам повітряного нападу.

І хоча фінансове наповнення та кількість проєктів дійсно зросли, репутація Комплексного пакету допомоги отримала в Україні негативне забарвлення завдяки кільком факторам.

Результати роботи Комплексного пакету допомоги частково нівелюються **складною бюрократією і занадто уповільненими темпами закупівель і поставок**, які інколи перевищують терміни 18–20 місяців.

Закупівельна агенція НАТО (*NSPA*), яка історично мала мандат на складні багатонаціональні проєкти, була змушена реагувати на критичні запити української сторони щодо закупівлі товарів, із придбанням яких країни-члени зазвичай здатні впоратися самостійно. Прозорість, дотримання конкурентності, мінімізація ризиків і невивірковість процедур зрозумілі у мирний час, але в умовах війни деякі профінансовані НАТО речі потрапляли до України, вже втративши актуальність.

До того ж, до 2025 року НАТО не розглядало можливості закупівлі нелетального обладнання для потреб України в українських виробників. У 2025 році, після того як українська сторона неодноразово наголошувала на необхідності спрощення процедур, в НАТО почали шукати можливості зміни формату роботи *NSPA* за українським треком.

У цілому, зіткнувшись із неспровокованою та несправедливою агресією Російської Федерації, українці все ще мали надмірні очікування від системи міжнародної безпеки загалом і від НАТО, зокрема.

З точки зору України напад Росії засвідчив, що концепція стримування Росії не спрацювала на європейському континенті, відтак запит України

про допомогу обґрунтований і справедливий. Яскравим прикладом стала адвокаційна кампанія щодо закриття неба над Україною силами і засобами НАТО.

В Альянсі, тим часом, були і залишаються переконані, що стримування працює, адже Росія, не дивлячись на погрози, не наважується застосувати силу проти країн-членів НАТО. Відтак, захист України був і є завданням виключно українського уряду і тих держав, які готові надавати підтримку.

Коли Україна встояла під тиском першої наступальної повномасштабної хвилі російської навали, питання переформатування підходів до підтримки України усе-таки почало ширитися коридорами штаб-квартир.

Першим кроком стало рішення саміту у Вільнюсі, де була створена **Рада Україна-НАТО (РУН)**. На відміну від статусу її попередниці, Комісії, в РУН Україна отримала рівноправне право голосу та можливість ініціювати і просувати власний порядок денний на політичному рівні і на рівні низки робочих органів РУН. Також, хоч і не вдалося досягти негайного запрошення, але було погоджено, що Україна здатна інтегруватися в НАТО без Плану дій щодо членства.⁴

Для НАТО це був досить радикальний крок, враховуючи, що **Україна останнім часом радше підважує звичні стандарти і практики Альянсу, вказуючи на їхню невідповідність бойовим реаліям, аніж докладає зусиль для досягнення взаємосумісності**. Проте, якщо багато хто в Україні вважає **Збройні Сили занадто сучасними для НАТО, в Альянсі все ще бачать системні рудименти радянського минулого**, і наполягають на необхідності якісних трансформацій.

Комплексне бачення таких трансформацій було розроблене у ході спільних консультацій Україна-НАТО, перші з яких почалися у Любліні ще у жовтні 2022 року. Цей трек, до якого долучалися фахівці з оборонного планування НАТО та представники усіх відомств сектору оборони і безпеки України, отримав назву **Дорожня карта взаємосумісності**. За своєю суттю це насамперед підготовка України до інтеграції у систему оборонного планування Альянсу, що допоможе звести майбутній процес вступу до суто політичного рішення.

⁴ Комюніке за рішенням Саміту НАТО у Вільнюсі (англійською). НАТО, 11 липня 2023: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2023/07/11/vilnius-summit-communicue>

Погоджений Пакет початкових вимог до взаємосумісності охоплює як інституційні, системні вимоги, так і функціональні показники розроблені для окремих видів і родів сил оборони. Він був напрацьований до саміту НАТО у Вашингтоні у 2024 році і враховував бачення усіх дотичних до нього українських інституцій. З огляду на сенситивність навіть самої ідеї «практичного інтегрування» українських підрозділів у модель оборонного планування НАТО, автори концепції знайшли шляхи погодження союзниками без привертання зайвої політичної уваги. Схвалення пакету початкових вимог під час Вашингтонського саміту було також мало помічене в Україні, адже від саміту український уряд чекав насамперед систем протиповітряної оборони, фінансових зобов'язань та озброєнь.

В подальшому увага до концепції дорожньої карти взаємосумісності в Україні згасала, не зважаючи на координаційні зусилля Урядового офісу європейської та євроатлантичної інтеграції. І, не зважаючи на певний прогрес у виконанні окремих імплементаційних планів, першочерговою залишається проблема актуалізації переліку початкових вимог і синхронізації із баченням майбутнього розвитку сил оборони України. Поки що ж питання взаємосумісності в українському контексті часто маркується як «не на часі».

Ще одним «радикальним» з точки зору дипломатії НАТО рішенням стало створення Спільного з **Україною Центру з питань освіти підготовки та вивчення досвіду (JATEC)** у місті Бидгощ, Польща. Україна активно адвокувала щодо одночасного відкриття філіалу Центру в Києві, проте до цього були готові далеко не усі союзники.

Концепція Центру була зрештою затверджена на саміті у Вашингтоні, а офіційне відкриття відбулося 17 лютого 2025 року. JATEC є частиною командної структури НАТО у безпосередньому підпорядкуванні Головному штабу Верховного командувача з трансформації союзних сил. Одним із напрямків роботи Центру є створення Інноваційного хабу, а завдяки низці хакатонів вперше в історії відносин України та НАТО було забезпечено повний цикл супроводу інноваційних технологічних рішень: від концепції, бойового застосування і до технічних рекомендацій.

JATEC також започаткував ініціативу з інтеграції української експертизи у процеси планування, проведення та оцінювання навчань НАТО з колективної оборони. Усе частіше українські представники долучаються до навчань НАТО, пропонуючи свій досвід, і набуваючи практичних навичок координації із союзниками.

Окрім **JATEC**, в Україні та НАТО було започатковано діалог щодо **розвитку інновацій**. З-поміж документів, схвалених на саміті НАТО у Вашингтоні у 2024 році, була також Дорожня карта з інновацій. Вже у листопаді 2025 року була запущена перша масштабна спільна програма **UNITE — Brave NATO для прискорення появи оборонних інновацій на полі бою**. В її рамках планується надання фінансових грантів виробникам за такими напрямками як системи протидії безпілотним літальним апаратам (с-UAS), системи SIGINT, навігація в умовах РЕБ та наземні роботизовані комплекси. Вже у березні 2026 року⁵ розпочався перший конкурс для спільних оборонних розробок з бюджетом 10 млн євро.

Практичну і довгострокову значущість роботи подібних програм, чи інституцій на кшталт **JATEC**, в Україні **бачить лише вузьке коло профільних фахівців**, оскільки у фокусі політичного керівництва, із зрозумілих причин, залишаються питання виживання і обороноздатності України саме тут і зараз.

Разюча невідповідність горизонту планування і пріоритетності питань в Альянсі і в Україні викривлює сприйняття результатів спільної роботи. Там, де в НАТО переконані, що докладають неймовірних зусиль для залучення додаткової довгострокової підтримки для України, інколи всупереч внутрішнім усталеним практикам, Україна не бачить практичної вигоди для ведення бойових дій і негайного підриву військового потенціалу Російської Федерації.

Саме тому гнучкість і швидкість двосторонніх чи багатонаціональних ініціатив, на кшталт Контактної групи з оборони України, більш відомої як формат Рамштайн, традиційно викликала в українській сторони незрівнянно вищий інтерес, аніж будь-які пропозиції НАТО.

Зламати цю тенденцію була покликана **Ініціатива НАТО з підготовки та надання допомоги в галузі безпеки Україні (NSATU)**. Перша ідея про більше залучення Альянсу до практичної допомоги Україні прозвучала ще у лютому 2024 року на засіданні радників з питань безпеки Альянсу. Ініціатором стала тодішня адміністрація Сполучених Штатів, яка вбачала ризики у передвибірчій риториці на той час кандидата в президента Дональда Трампа. В українських владних колах до ідеї більшого залучення

⁵ Україна та НАТО запускають UNITE – BRAVE NATO: стартував перший конкурс для спільних оборонних розробок. Міністерство оборони України, 25 березня 2026: <https://mod.gov.ua/news/ukrayina-ta-nato-zapuskayut-unite-brave-nato-startuvav-pershij-konkurs-dlya-spilnih-oboronnih-rozrobok>

НАТО у координації підтримки для України поставилися більш ніж стримано, якщо не негативно, вказуючи на ризики затягування процедур, зайву бюрократію, і відкритість сенситивної інформації для деяких членів Альянсу, що схиляються до підтримки дій Москви. Україна усіма силами захищала виплеканий і зрозумілий формат Рамштайну від «натівських зазіхань».

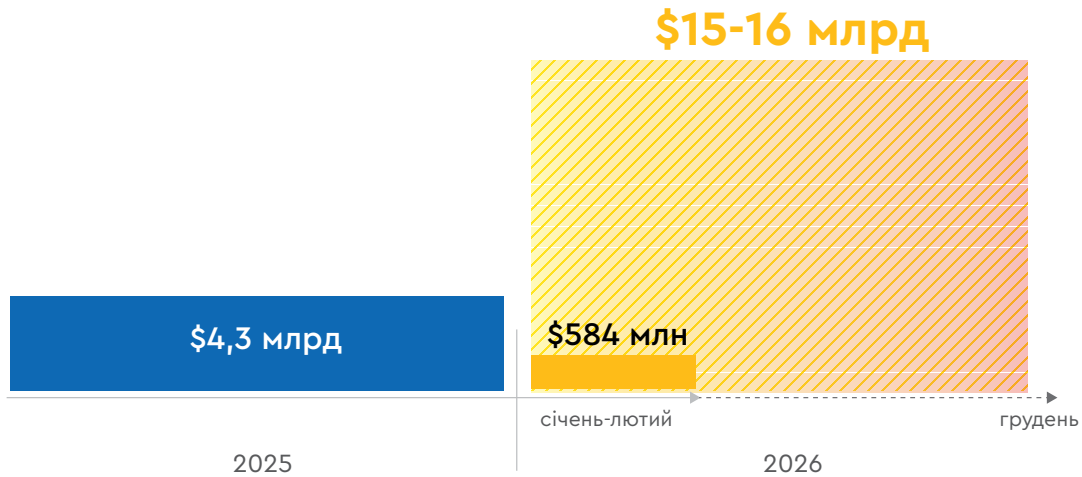
Власне, перспектива президентства Трампа змусила Альянс дійсно вийти за рамки звичної моделі підтримки України виключно нелетальними пакетами, і взяти на себе основну роль координації допомоги для посилення оборонних спроможностей українських збройних сил не завтра чи післязавтра, а в умовах бойових дій уже сьогодні.

Зрештою, NSATU була погоджена на саміті НАТО у Вашингтоні, але вона не замінила Контактну групу. Її мандат охоплює координацію військової допомоги та логістики (до кордонів України). NSATU також координує навчання і підготовку українських військових в іноземних країнах та планування розвитку оборонних спроможностей. Окреме командування NSATU базується у Вісбадені, Німеччина, і підзвітне Верховному головнокомандувачу об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR). Штат ініціативи нараховує близько 300 військовослужбовців з країн-членів і партнерів НАТО, включаючи Україну. NSATU також займається координацією східноєвропейських логістичних хабів, через які проходить озброєння та техніка, надана Україні. 3 квітня 2025 року для спрощення фінансових питань було створено Тростовий фонд NSATU.

Не зважаючи на попередній скепсис, навіть найзатятіші критики НАТО в Україні визнають, що наявність NSATU виявилася помічною, зокрема для швидкого переходу на модель закупівлі американського озброєння і військової техніки коштами країн-партнерів, більш відому як PURL (Prioritized Ukraine Requirements List).

За цією моделлю Міністерство оборони України разом із Збройними Силами України надає воєнно-оперативні оцінки та перелік критично потрібних озброєнь, які узгоджуються через НАТО та коаліцію союзників з метою визначення оптимальних закупівельних пакетів техніки та боєприпасів у США. У 2025 році сума внесків у програмі PURL склала 4,3 млрд доларів, і лише за перші два місяці 2026 вдалося залучити 584 млн доларів. Україна та союзники прогнозують, що у 2026 році

Графік 1. Сума внесків у програмі PURL (Prioritized Ukraine Requirements List)

Україна може розраховувати на поставки озброєнь на суму близько 15–16 млрд доларів через PURL. Це включає: системи ППО, боєприпаси, ракети та інше високоточне озброєння. **Зараз понад 80% всієї військової допомоги для України постачається через НАТО.⁶ І, за словами представників Альянсу, у цьому році планується акумулювати підтримку для України на рівні не менше 60 млрд доларів.**

Загалом, поява *NSATU* і *PURL* яскраве свідчення адаптивності НАТО до нових реалій. Вперше з початку російсько-української війни у 2014 році, Альянс вийшов за рамки «м'якої сили» і відстороненості від того, що відбувається на українському фронті.

Одним з прикладів є радикальне збільшення персоналу Представництва НАТО в Україні, яке, на фоні оптимізації і скорочення фінансування адміністративних структур НАТО, було досить важким репутаційним рішенням як для попереднього, так і для нинішнього Генерального Секретаря, які прагнули просигналізувати, що НАТО посилює співпрацю з Києвом і не збирається згорнути підтримку.

Проте для багатьох союзників навіть такі обережні кроки викликають дискомфорт і побоювання, що Росія матиме додаткову аргументацію, щоб виправдати масштабний конфлікт з НАТО у майбутньому. Для них

⁶ Через НАТО йде 80% військової допомоги Україні, — посол Альона Гетьманчук. РБК-Україна, 23 січня 2026: <https://www.rbc.ua/rus/news/через-nato-yde-80-viyskovoyi-dopomogi-ukrayini-1769161246.html>

не є переконливим той аргумент, що ані в 2014 році, ані у 2022 Альянс не робив нічого, що б могло спровокувати агресію Москви, і що рівень ескалації визначається у Кремлі виключно в рамках своїх геополітичних візій. Так, в НАТО все ще є ті, хто волів би повернутися до звичної рамки 3D (*deterrence, defence, dialogue*) відносин з Росією, яка існувала до 2022 року.

Тим ціннішою і вагомішою є особиста відданість та енергійність у просуванні підтримки України як Генерального секретаря Рютте, так і багатьох не таких публічних офіційних осіб у штаб-квартирі та військових командуваннях НАТО. **Щодня приймаються ті рішення, які підвищують значення України для безпеки євроатлантичного простору**, і роблять складнішим завдання Росії «вирвати» Україну з архітектури євроатлантичної безпеки. Безумовно, найефективнішим і найраціональнішим рішенням, з точки зору України, залишається швидке та повноправне приєднання до Альянсу. Але у нинішніх політичних реаліях можна говорити лише про те, що в НАТО дедалі більше розуміють ціну втрати України. І шаблонне формулювання, яке переписувалося сотні разів у документах Альянсу «суверенна і демократична Україна є ключем до євроатлантичної безпеки» нарешті отримало практичне визнання. Щоправда, ціною втрат і шалених зусиль Збройних Сил України, про що в Брюсселі теж варто нагадувати.

УКРАЇНА-НАТО: НА ШЛЯХУ ДО НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Іронія нинішньої ситуації у тому, що інтенсивність окремих практичних напрямків співпраці, як і готовність НАТО зміцнювати свою присутність в Україні, дисонують з розмитістю і невизначеністю політичної рамки майбутніх взаємовідносин. І за умов, коли Україна продовжує воювати, а НАТО намагається зібрати до купи складний пазл політичної єдності, якими ж можуть бути подальші кроки для поглиблення співробітництва поза рамками формату «гроші і зброя».

СТАНДАРТИ І/ЧИ ПРАКТИКИ

У середовищі українських військових побутує думка, що взаємосумісність з НАТО остаточно втратила актуальність. Звісно, цьому сприяли заяви політичного керівництва провідних держав НАТО щодо неможливості інтеграції України в НАТО у найближчому майбутньому. Відтак, мовляв, який сенс витратити власні сили і ресурси на досягнення стандартів організації, членами якої ми не станемо все одно.

До того ж, окремі союзники, які працювали з Україною над *Future Force Structure* задавали відповідну політичну рамку: в 2035 році Україна повинна бути готова стримувати і відбивати російську агресію все ще самостійно, а не разом з союзниками. Інша справа, що фінансові показники такої очікуваної самодостатності перевищують можливості українського національного бюджету навіть за найбільш оптимістичних економічних сценаріїв. Не кажучи вже про те, що Російська Федерація і в 2035 році прогнозовано володітиме ядерним потенціалом.

Одна із делегацій Альянсу в рамках роботи над імплементацією пакету початкових вимог до інституційної взаємосумісності у березні 2026 року знову порушувала питання перегляду документів національного планування, у тому числі стратегії національної безпеки. Експерти НАТО також цікавилися баченням розвитку сил оборони у наступні роки. Розмова звелася здебільшого до розмитих формулювань та незручних пауз.

В основі планування України сьогодні закладене досягнення домінування на полі бою та виживання у війні на виснаження. Рекомендації НАТО сприймаються як додаткове навантаження, а не допоміжний інструмент для вирішення військових завдань.

Чи означає це, що Україна відкидає стандарти і практики НАТО? Ніяк ні. Просто їх реальне впровадження наразі часто відбувається поза формальними процедурами і звичною нормативною рамкою. У бойових бригадах, які демонструють найбільшу ефективність і приваблюють найбільшу кількість персоналу, про стандарти НАТО говорять без скепсису. Прикладом може послугувати нещодавнє рішення Третього корпусу та Корпусу Хартія запровадити посаду *battle commander*, що не притаманно існуючій структурі штабів у ЗСУ.

За словами командира 2-го армійського корпусу «Хартія» Ігоря Оболенського, він ще з 2016 року почав пропагандувати, що НАТО й західні підготовки — це майбутнє, зрозумівши, що таке людиноцентричний підхід і що таке правильне планування.⁷ Таким чином, Україну цікавлять ті практики і стандарти, які можуть швидко підвищити

⁷ «Хартія»: бізнес-підхід, стандарти НАТО й роботизовані операції. Ukrainer, 10 травня 2025: <https://www.ukrainer.net/13-bryhada-khartiia/>

бойовий потенціал та сприяти досягненню переваги на полі бою над пострадянською російською армією.

Однак в Україні також розуміють: **з нинішньої війни постане якісно інша безпекова реальність, обриси якої формуються зараз на фронті.** І, на переконання багатьох українських військових та політиків, практично увесь доктринально-планувальний каркас НАТО виявиться нікчемним і потребуватиме перегляду. Власне, про «застарілість» Альянсу і невідповідність його стандартів українським реаліям війни часто публічно говорить і колишній Головнокомандувач Збройних Сил України, а нині Посол у Великій Британії генерал Валерій Залужний. На зустрічі із студентами Українського католицького університету Залужний взагалі наголосив, що Альянс не має жодної сили, а навіть якщо вона й була б, то закінчилася б протягом кількох місяців. «НАТО ніколи не зробить себе ефективним, тому вони існують у тій парадигмі, в якій вони існують», — підсумував він.⁸

І в цілому такі оцінки притаманні багатьом у військовому керівництві України, яке переконане, що українські Збройні Сили наразі перебувають на кілька кроків попереду НАТО в розумінні сучасних технологій та інноваційності поля бою.

Прикладів тому достатньо. Це і нашуміла у масмедіа перевага українських військових (здебільшого операторів безпілотних систем) над військовою потугою НАТО в рамках навчань і тренінгів. Це і впровадження нових підходів до закупівель (американський уряд щойно реплікував маркет-плейс для дронів за принципом українського *DOT-chain*). Це і перші у світі Сили безпілотних систем. Для прикладу, Україна вже напрацювала свій національний стандарт *deep strike*, в той час як у НАТО лише починають над ним думати. Українське поле бою також поставило під сумнів низку стандартів НАТО у сфері медицини та евакуації, логістики, інженерних підходів, тощо.

Відтак, на думку багатьох українських посадовців, дотичних до роботи з НАТО, **про яку взаємосумісність може йти мова, якщо за кілька років саме Альянсу доведеться «підтягувати» доктринальну базу і стандарти до українських, а не навпаки.** Щоправда, кожне нововведення в секторі

⁸ Валерій Залужний зустрівся зі студентами УКУ. YouTube, 7 березня 2025: <https://www.youtube.com/watch?v=sDy-8R87IUM>

безпеки і оборони України автоматично отримує лейбл «відповідно до найкращих євроатлантичних стандартів НАТО» (бо ж навіщо потрібні реформи, якщо вони не відповідають стандартам НАТО?).

«Натівцям» такий підхід часто здається самовпевненим і занадто амбіційним, як для держави, що вже п'ятий рік залежить від західних поставок озброєнь та фінансування. Українців же розчаровує небажання політичної частини Альянсу визнати нові реалії і сприймати російську загрозу та український досвід не як привід для точкових змін, а як стимул терміново і фундаментально переглянути свої підходи та практики.

Цей неартикульований взаємний скепсис підважує взаємоповагу і деструктивно впливає на діалог.

По-своєму, і Україна, і Альянс мають рацію. У період невизначеності та екзистенційної загрози, твоє виживання напряму залежить від здатності швидко знайти ефективні рішення, що працюватимуть тут і зараз, а не від ідеально сформульованих планів. Водночас без усвідомлення стратегічної рамки та планування ресурсів, дедалі менше партнерів готові толерувати термінові і часто суперечливі запити України на підтримку без розуміння наступних кроків та планів.

Забезпечити довіру і повагу у взаємовідносинах — ключове завдання на найближчу перспективу. І простих рішень для цього, на жаль, немає, попри старання українських дипломатів, зокрема Місії України при НАТО. З очевидних кроків — **це послідовність і дотримання обіцянок**. Україна хоче бачити відповідність озвучених планів щодо допомоги реальним внескам, щоб не стикатися з місяцями невизначеності і залежності від політичної погоди. В НАТО ж воліли б розуміти, хто в Україні готовий комплексно політично лідити увесь спектр відносин із Альянсом, які виходять за рамки грошей і зброї.

ВЗАЄМОКОРИСНІСТЬ ЗАМІСТЬ ВЗАЄМОСУМІСНОСТІ

Повертаючись до питання інституційного розвитку та впровадження норм і стандартів НАТО, варто визнати, що війна змінює усталену до цього логіку. Сьогодні практичне впровадження нових стандартів дедалі частіше випереджає формалізацію та нормативне закріплення.

Головне питання сьогодні полягає не в тому, як Україна має впроваджувати стандарти НАТО, щоб у майбутньому самостійно стримувати Росію. Значно важливіше — як Україна і НАТО можуть створювати спільні механізми стримування та протидії агресії вже

сьогодні. Тому що, якщо відверто, не лише Україна не може чітко відповісти на питання, якими будуть Сили оборони у 2035 році, але й НАТО не може бути впевненим, що існуватиме у 2035 у звичному форматі та структурі. Особливо враховуючи нинішні виклики, які навряд чи могли б передбачити футурологи. Один із найпотужніших союзників ставить під сумнів ефективність і життєздатність наявної системи прийняття рішень в Альянсі.⁹ Росія, попри сподівання багатьох західних політиків, все ще володіє достатнім військовим та економічним потенціалом для продовження війни, і, можливо, навіть розширення театру бойових дій. Цей перелік можна продовжувати.

Відтак, Україна та НАТО взаємозалежні у пошуку виходу з цього періоду невизначеності, і **для Альянсу Україна може стати як прокляттям, так і благословенням.** Програш України у війні здатний перекреслити усю виплекану безпекову конфігурацію в Європі, в тому числі поставити під сумнів життєздатність «найміцнішого військово-політичного союзу в історії». Якщо ж Росія остаточно сточить свою армійську потугу в полях Донбасу, і на кожні технологічні рішення агресора Україна матиме ефективну протидію, НАТО й надалі зможе підтримувати відносну стабільність в євроатлантичному регіоні, принаймні на східному фланзі.

А для цього варто змінити усталену парадигму, відійшовши від формули «НАТО допомагає Україні» до формули «НАТО та Україна разом будують нову архітектуру безпеки в Європі».

Український досвід війни став одним із ключових джерел знань про сучасний високотехнологічний конфлікт. Військові дії в Ірані нівелювали контраргумент багатьох скептиків в НАТО, що досвід України пов'язаний насамперед з її вимушеним пошуком асиметричних рішень проти набагато сильнішого агресора, а тому не може бути екстрапольований на економічно сталі і технологічно розвинені оборонні системи. У березні 2026 року, з початком операції США в Ірані, стало зрозуміло, що масове застосування безпілотників, нові підходи до управління військами, інтеграція цифрових систем управління боєм і швидка адаптація технологій — не локальне і тимчасове явище, а риси новітньої війни.

⁹ Трамп розглядає можливість запровадження нової системи «плати за участь» у НАТО (англійською). The Telegraph, 27 березня 2026: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2026/03/27/trump-weighs-new-pay-to-play-nato/>

І питання не лише у високотехнологічних рішеннях, якими український ОПК, можливо, і не завжди може похвалитися. Насправді інновативність оборонної екосистеми в Україні у тому, що прості рішення за правильного застосування і масштабування можуть мати критичний ефект для здатності більшої військової потуги домінувати на полі бою. Саме це, очевидно, і дратує окремих представників «традиційної» оборонної промисловості, таких як CEO *Rheinmetall* Арміна Паппергера.¹⁰ Така екосистема охоплює щонайменше 15 взаємопов'язаних функцій — від радіоелектронного придушення та розвідки до мінування й виробництва вибухових речовин, — пояснює у своєму нещодавньому інтерв'ю Командувач Сил безпілотних систем України Роберт Бровді. За його словами, це концепція, яку генерали НАТО досі не до кінця усвідомили.¹¹

В НАТО є зацікавлення українським досвідом. В умовах війни, однак, в Україні можливості його систематизувати є обмеженими. Також є певні застереження щодо передання певних даних для всього Альянсу з огляду на неоднозначні відносини окремих політичних лідерів країн-членів НАТО з Москвою.

Спільною точкою дотику, щоправда, може стати перехід від моделі ***lessons learned*** до моделі ***lessons anticipated*** — від аналізу минулих операцій до прогнозування майбутніх технологічних циклів війни. Навряд чи найближчим часом досвід і знання радників НАТО знадобляться для написання нової Військової стратегії України чи нового законодавства щодо Служби безпеки України. Однак напрацювання спільного бачення Україна-НАТО щодо майбутнього стримування та оборони в євроатлантичному регіоні від зовнішньої агресії дозволило б уже зараз побачити можливості спільних рішень для стабільності і безпеки. Ідеться про спільне *capability-based planning*, сценарне моделювання розвитку сил оборони України та країн-членів НАТО, і використання реальних даних війни для оборонного планування.

Але для того, щоб подібні ініціативи мали дійсно практичне значення, а не лише стали інтелектуальною вправою, Україні доведеться виділити цінний ресурс часу і відповідного персоналу. Альянсу ж потрібно перейти від формату дорадчої допомоги до кооперації. Наприклад, поділитися даними, щодо цільових спроможностей (*capability targets*), затверджених

¹⁰ Будуємо танки, поки українці освоюють дрони (англійською). The Atlantic, 27 березня 2026: <https://www.theatlantic.com/national-security/2026/03/who-needs-tanks-age-drones/686540/>

¹¹ Головний командувач безпілотниками України хоче виснажити російську армію. The Economist, 22 березня 2026: https://www.economist.com/europe/2026/03/22/ukraines-top-drone-commander-wants-to-bleed-russias-army-dry?giftId=OTA2ZjFhY2E5Tk0YS00YmRmLTg3OTMmYjYyM2QwZTBkZWZh&utm_campaign=gifted_article

на саміті в Гаазі, які формувалися з огляду на існуючі плани протистояння можливій агресії в найближчі роки. Звісно, залишаючись за межами НАТО, Україна не може мати доступ до інформації нарівні із союзниками, але спільна робота над баченням майбутньої оборони в новітніх війнах, побудова сценаріїв, вимагатиме взаємної відкритості, хоча б за окремими напрямками.

Важливим елементом взаємокорисного співробітництва, зокрема, є обговорюване залучення українських військових до майбутніх навчань НАТО у ролі умовного противника (*Red Team*), про що у березні 2026 публічно повідомив і заступник керівника Офісу Президента України Павло Паліса.¹² Одним із перспективних напрямів розвитку такої співпраці може стати розширення спільних аналітичних та імітаційних програм — від спільних військових ігор до створення інструментів стратегічного моделювання на основі реальних даних з поля бою. Подібні підходи вже застосовуються в НАТО, однак український досвід може суттєво прискорити їх розвиток. Особливо це стосується моделювання технологічних циклів війни, де швидкість інновацій і адаптації визначає перевагу на полі бою.

Ще одним природним напрямом взаємокорисної співпраці є оборонно-промисловий комплекс. Українська оборонна індустрія, що за роки війни суттєво наростила виробничі можливості та технологічні рішення, дедалі більше розглядається союзниками не лише як споживач допомоги, а як потенційний партнер у спільному виробництві та розробці оборонних технологій. У цьому контексті особливого значення набувають ініціативи типу ***Build in Ukraine / Build with Ukraine***, що передбачають кооперацію між українськими та союзницькими виробниками, спільні інвестиції та інтеграцію українських компаній у євроатлантичні ланцюги виробництва. Також позитивним зрушенням є поява окремої програми для України в Агенції закупівель НАТО (*NSPA*), яка може має потенціал стати треком для участі українських виробників у спільних натівських проєктах.

Перспективним виміром співпраці стає розвиток **інноваційної екосистеми**. Інструменти НАТО — зокрема *DIANA* та *NATO Innovation Fund* — можуть стати платформою для масштабування українських технологічних рішень у сферах протидії безпілотникам, радіоелектронної боротьби та роботизованих систем. Окремі програми для України

¹² Українські військові можуть стати «умовними противниками» НАТО в межах навчань, — Паліса. УНІАН, 22 березня 2026: <https://www.unian.ua/world/ukrajinski-viyskovi-mozhut-stati-umovnimi-protivnikami-nato-v-mezhah-navchan-palisa-13323294.html>

і гнучкість фінансових рішень на цих платформах можуть стимулювати більше горизонтальних кооперацій і виробничих мереж.

Ще одним виміром нової логіки співпраці є поступове вбудовування України у практичні системи забезпечення Альянсу — від логістичного планування до управління життєвим циклом озброєння. Ідеться не лише про поставки техніки, а про створення інтегрованих систем обслуговування, ремонту, запасів та логістики, які дозволять українським силам ефективно використовувати західні системи озброєнь і водночас зменшити навантаження на союзників.

Особливо важливим напрямом залишається розвиток багаторівневої системи протиповітряної та протиракетної оборони. Український досвід протидії масованим ракетним і безпілотним атакам вже став одним із найцінніших джерел практичних уроків для Альянсу, і спільна робота над інтегрованою системою протиповітряної і протиракетної оборони має взаємокорисне значення.

Водночас технології залишаються лише одним із елементів оборонної системи. Не менш важливим ресурсом є люди. Українська армія переживає безпрецедентний процес трансформації, пов'язаний із масштабною мобілізацією та необхідністю формувати довгострокову модель управління персоналом. У цьому контексті далеко не весь досвід держав НАТО у сфері кадрової політики, розвитку сержантського корпусу, системи резерву та реінтеграції ветеранів є релевантним, але принципи людиноцентричності та гнучкості управління довели свою перевагу на полі бою над жорсткою і «м'ясорубковою» армією РФ. Перегляд наявних підходів до підготовки, освіти чи медичного забезпечення з урахуванням нових реалій потрібен як НАТО, так і Україні.

У підсумку нова логіка співпраці між Україною та НАТО має вийти за рамки традиційної моделі партнерства, хай навіть і особливого. Замість дорадчої підтримки варто говорити про спільну роботу в рамках адаптації до нових викликів спільній безпеці.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1 ПЕРЕЙТИ ВІД МОДЕЛІ «ПАРТНЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ» ДО МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОЇ КООПЕРАЦІЇ — ВІД ВЗАЄМОСУМІСНОСТІ ДО ВЗАЄМОКОРИСНОСТІ.

НАТО та Україна мають поступово змінювати логіку взаємодії від односторонньої підтримки, яку не завжди Україна потребує, до спільного формування нової архітектури стримування в Європі. Це передбачає більшу участь України у формуванні порядку денного співпраці, а також інституціоналізацію спільних механізмів планування та розвитку оборонних спроможностей для подолання спільних викликів безпеці у євроатлантичному регіоні. Україні ж варто синхронізувати національне оборонне планування з довгостроковою логікою співпраці з НАТО. Навіть в умовах війни Україні важливо сформуванати більш чітке бачення розвитку Сил оборони на середньо- та довгострокову перспективу. Наявність стратегічних орієнтирів дозволить союзникам краще розуміти потреби України, підвищить передбачуваність запитів на підтримку та полегшить залучення ресурсів для розвитку оборонних спроможностей.

2 СТВОРИТИ СПІЛЬНУ ПЛАТФОРМУ СТРАТЕГІЧНОГО ТА CAPABILITY-BASED PLANNING.

Україна та союзники могли б започаткувати постійний механізм сценарного моделювання майбутніх конфліктів і розвитку оборонних спроможностей на основі реальних даних сучасної війни. Поєднання українського бойового досвіду з системою оборонного планування НАТО дозволило б формувати більш адаптивні моделі стримування і оборони в євроатлантичному просторі.

3 ІНСТИТУЦІОНАЛІЗУВАТИ УКРАЇНСЬКИЙ БОЙОВИЙ ДОСВІД У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ НАТО.

Потрібно розширити участь українських військових у навчаннях НАТО, зокрема у ролі *Red Team*, а також інтегрувати українські *lessons learned* у підготовку, планування та оцінювання союзницьких операцій. Це допоможе Альянсу швидше адаптувати свої доктринальні підходи до реалій сучасної технологічної війни. А спроможності Спільного Центру з питань аналізу, підготовки та освіти мають отримати належне фінансування і послідовно розширюватися.

4 СТВОРИТИ СПІЛЬНУ АНАЛІТИЧНУ ПЛАТФОРМУ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РОСІЇ ТА НОВИХ ФОРМ ВІЙНИ.

Україна та НАТО можуть розвинути системне співробітництво у дослідженні російської військової стратегії, адаптивних моделей ведення війни та інструментів гібридного впливу. У цьому контексті це може стати належною відповіддю на ініціативу Міністра оборони України щодо створення Інституту Росії, який міг би стати центром спільних досліджень щодо російських військових доктрин, економіки війни, механізмів мобілізації та інструментів когнітивної війни. Така платформа дозволила б системно поєднати український досвід війни з аналітичними ресурсами союзників.

5 РОЗВИВАТИ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВУ ТА ІННОВАЦІЙНУ КООПЕРАЦІЮ.

Український оборонно-промисловий комплекс дедалі більше розглядається союзниками як партнер у спільному виробництві та розробці оборонних технологій. Ініціативи *Build in Ukraine / Build with Ukraine*, участь у програмах *DIANA*, *NATO Innovation Fund*, а також розвиток окремих треків для України в *NSPA* можуть створити основу для інтеграції українських технологічних рішень у євроатлантичні оборонні ланцюги та прискорити інноваційні цикли у сфері безпілотних систем, РЕБ та роботизованих платформ.

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» заснований 2017 року як незалежний аналітичний центр. Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: www.neweurope.org.ua

<https://www.facebook.com/NECUkraine/>
https://x.com/NEC_Ukraine
<https://neweurope.org.ua/>